Legyező - Rinaldo Armida kertjében (Tasso: A megszabadított Jeruzsálem c. eposzának epizódja)

Textil- és viseletgyűjtemény

Leltári szám:	69.1420.1
Készítés ideje:	1730 KÖRÜL
Készítés helye:	Németalföld (feltehetően)
Anyag:	elefántcsont; gyöngyház; pergamen
Technika:	aranyozott; áttört; festett
Méretek:	magasság: 26 cm szélesség: 45 cm magasság: 4,5 cm hosszúság: 37,5 cm szélesség: 6,5 cm

A lapot keretező, finom rajzú virág- és levélornamentika különlegessége a helyenként ragasztott,apró gyöngyház pikkelyek csillámló foltja. Az első keresztes hadjáratot dicsőítő remekmű, Torquato Tasso *A megszabadított Jeruzsálem* című költeménye az irodalmi forrása a legyezőlap ábrázolásának, amely Armida, a szép varázslónő és Rinaldo, a szerelembe bűvölt lovag kettőse ismerhető fel. Mialatt az ifjú hős gyönyörökbe merülve, boldog rabságban tölti idejét, a Jeruzsálem falai alatt veszteglő keresztes vitézek – akik csak Rinaldo segítségével kezdhetnek az ostromhoz – Carlót és Ubaldót küldik a szökevény nyomába, hogy meglelvén őt, megtörjék a rajta ülő varázslatot, és visszatérítsék a harchoz. Egy pajzs tükrében megmutatják neki az élvezetektől elpuhult, harcoshoz méltatlanná vált külsejét a nemes ifjú társaival tart, és az elhagyott bűbájos leány ekkor ébred rá a szerelem igaz és gyötrelmes voltára.

Francois Chéreau (1680–1729) először 1711-ben, majd 1724-ben metszette rézbe Bernard Picart 1702-ben alkotott, Rinaldo és Armida című festményét. A téma megelőző feldolgozásaihoz képest Picart aprólékos részletek sokaságával gazdagította a jelenetet. E részletek a költeményben épphogy csak megemlített, ám a 17. századi képciklusok sorában előszeretettel ábrázolt epizód – Rinaldo elrablása – képi elemeiből is származnak: a virágfüzér, amellyel Armida megkötözte és a puttók, akiknek segítségével kocsijára tette az elaltatott ifjút. A kerek képen, baldachinos, kagylós támlájú ágy szélén ül Armida, ölében tartva kedvese fejét, tükröt egy puttó emel eléjük.

Az érzelmek árnyalt kifejezését emblematikus érvényű motívumok helyettesítik, így a szerelem erejét a Rinaldo testét átfonó virágfüzér és azt a fatörzshöz erősítő puttók, az érzékiséget a kagylós ágy, valamint Vénusz és Ámor fülkeszobra a háttérben szimbolizálják.

E kompozíció a nász, kéj önfeledt ünnepének, s nem az örvénylő szenvedélyek – a költői műben megfogalmazott és a festői interpretálásban évszázaddal korábban elvárt – ábrázolása. Az előkép módfelett leegyszerűsített változata került a legyezőre: hiányzik az ágy, a szökőkút és számos puttó, és elmaradt a Rinaldót kereső lovagok fák közül kibukkanó alakja. A hátoldalon arannyal kontúrozott és mintázott ovális, virágdíszes keretben, kezében virágkosarat tartó lányka áll, akinek egy gyermek térden állva nyújt át egy szál virágot. A figurális festés nehézkes, igen ügyetlen mivolta szembetűnően különbözik a kecses, lendületes ecsetvonásokkal megrajzolt chinoiserie virágos kerettől és a rafinált mintázatú, bravúrosan kivitelezett küllőktől.

Ez utóbbiakon karikák között indázó virágfüzérbe illesztett, szabálytalan alakú kartusban vitorlást, illetve romokat mutató staffázsképek utalnak a történet folytatására, miszerint Armida, az elhagyott Rinaldo utáni emésztő és dühös vágyakozásban lerombolta palotáját. Azonos kialakítású és festésmódját tekintve is azonos – nem túl magas – színvonalú, s így vélhetően egy műhely munkájának tartható az IM 24529 ltsz. darabbal.

Chéreau metszetét viszonylag hűen követi egy jelzett nápolyi legyező 1751-ből, tévesen Vénusz és Mars ábrázolásként közölve: Kat. 1920, Nr. 142., XXIX. t.

Irodalom

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

- Maros Donka Szilvia: *Bájos semmiségek. Az Iparművészeti Múzeum legyezőgyűjteménye (1700-1920)*. Balassi Kiadó - Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002. - Nr. 7

